ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ FRANCESCO CAPOTORTI της 16ης Ιανουαρίου 1980 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Το προδικαστικό ερώτημα επί του οποίου καλείται να αποφανθεί το Δικαστήριο αφορά το εφαρμοστέο του κανόνα περί αποκλίσεως για λόγους ανωτέρας βίας στον τομέα των νομισματικών εξισωτικών ποσών.

Τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως μπορούν να συνοψισθούν ως εξής.

Το Νοέμβριο του 1977, η εταιρία Butter-und Eier-Zentrale Nordmark του Αμβούργου πώλησε σε μία αγγλική επιχείρηση 18 περίπου τόνους βουτύρου. Η τιμή πωλήσεως υπολογίσθηκε με βάση την τιμή αγοράς στη γερμανική αγορά μετά την αφαίρεση του εξισωτικού ποσού «προσχωρήσεως» που ισχύει για το Ηνωμένο Βασίλειο και των νομισματικών εξισωτικών ποσών κατά την εξαγωγή που ισχύουν για τη Γερμανία και κατά την εισαγωγή που ισχύουν για το Ηνωμένο Βασίλειο. Όσον αφορά το τελευταίο εξισωτικό ποσό, θα πρέπει να επισημανθεί ότι στις σχέσεις μεταξύ Ηνωμένου Βασιλείου και Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας η σχετική καταβολή βαρύνει το κράτος εξαγωγής και όχι το κράτος εισαγωγής, μετά τη σύναψη σχετικής συμφωνίας σύμφωνα με το άρθρο 2 του κανονισμού 974 του Συμβουλίου, της 12ης Μαΐου 1971 (που τροποποιήθηκε μεταγενέστερα από τον κανονισμό 1112 της 30ής Απριλίου 1973). Έτσι, στη συγκεκριμένη περίπτωση, όλα τα εξισωτικά ποσά θα έπρεπε να καταβληθούν από τις γερμανικές αρχές.

Στις 10 Νοεμβρίου 1977, το εμπόρευμα φορτώθηκε στο πλοίο «Hero» στο δανικό λιμάνι του Esbjerg. Στις 13 Νοεμβρίου, το πλοίο ναυάγησε με αποτέλεσμα την πλήρη απώλεια του φορτίου. Η ασφαλιστική εταιρία κατέβαλε στην πωλήτρια το αντίτιμο του εμπορεύματος (το οποίο είχε ασφαλιστεί «cif» Manchester) και το γερμανικό τελωνείο της κατέβαλε τόσο το εξισωτικό ποσό προσχωρήσεως όσο και το νομισματικό εξισωτικό ποσό που χορηγείται κατά την εξαγωγή· αρνείται, ωστόσο, να της καταβάλει και το νομισματικό εξισωτικό ποσό το χορηγούμενο κατά την εισαγωγή ισχυριζόμενο ότι το τελευταίο δεν οφείλεται, δεδομένου ότι το εμπόρευμα δεν έφθασε στον προορισμό του. Η εταιρία Butter άσκησε κατά της αρνήσεως αυτής προσφυγή ενώπιον του Finanzgericht του Αμβούργου. Με Διάταξη της 20ής Φεβρουαρίου 1979, το εν λόγω δικαιοδοτικό όργανο ανέστειλε την έκδοση αποφάσεως και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Πρέπει στο άρθρο 11, παράγραφος 2, του κανονισμού 1380/75 της Επιτροπής, της 29ης Μαΐου 1975, να αποδοθεί, σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

192/75 της Επιτροπής, της 17ης Ιανουαρίου 1975, η έννοια ότι, όταν το εμπόρευμα που έχει εξαχθεί από κράτος μέλος απολεσθεί κατά τη διάρκεια της μεταφοράς συνεπεία γεγονότος ανωτέρας βίας και το οικείο νομισματικό εξισωτικό ποσό χορηγείται από το κράτος εξαγωγής και όχι από το κράτος εισαγωγής σύμφωνα με το άρθρο 2 bis του κανονισμού 974/71 του Συμβουλίου, της 12ης Μαΐου 1971, ο εξαγωγέας έχει αξίωση να του καταβάλει στο κράτος εξαγωγής το αυτό νομισματικό εξισωτικό ποσό με εκείνο που θα του οφειλόταν αν τα εμπορεύματα είχαν φθάσει στον τόπο προορισμού τους και είχαν εκπληρωθεί εκεί οι τελωνειακές διατυπώσεις εισαγωγής;»

2. Ο κανονισμός 1380/75 της Επιτροπής, της 29ης Μαΐου 1975, ο οποίος ρυθμίζει τα περί του τρόπου εφαρμογής των νομισματικών εξισωτικών ποσών, ορίζει στο άρθρο 11, παράγραφος 2, ότι η καταβολή του εξισωτικού ποσού που χορηγείται κατά την εισαγωγή προϋποθέτει την απόδειξη της εκπληρώσεως των τελωνειακών διατυπώσεων εισαγωγής. Ο ίδιος κανονισμός δεν ρυθμίζει την περίπτωση κατά την οποία, ενώ πραγματοποιήθηκε η εξαγωγή (με την εκπλήρωση των τελωνειακών διατυπώσεων εξαγωγής και την έξοδο του προϊόντος από το γεωγραφικό έδαφος του κράτους μέλους εξαγωγής: βλ. άρθρο 10, παράγραφος 1), η εισαγωγή δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί επειδή το εμπόρευμα έχει καταστραφεί κατά τη διάρκεια της μεταφοράς λόγω επελεύσεως γεγονότος ανωτέρας βίας. Είναι, συνεπώς, εύλογο να διερωτάται κανείς πώς πρέπει να αντιμετωπιστεί μια τέτοια περίπτωση.

Τρεις είναι, κατά την άποψή μου, οι νοητές λύσεις: να γίνει δεκτή η ύπαρξη στο κοινοτικό σύστημα της δυνατότητας παρεκκλίσεως λόγω ανωτέρας βίας ως γενικής αρχής που μπορεί να τύχει εφαρμογής στην περιγραφείσα περίπτωση· να εφαρμοστεί κατ' αναλογία η διάταξη του κανονισμού 192/75 της Επιτροπής, της 17ης Ιανουαρίου 1975, περί επιστροφών κατά την εξαγωγή προς τρίτες χώρες η οποία προβλέπει ρητώς την καταβολή των επιστροφών λόγω εξαγωγής όταν το εμπόρευμα απολεσθεί κατά τη διάρκεια της μεταφοράς συνεπεία της επελεύσεως περιπτώσεως ανωτέρας βίας· ή, τέλος, εφόσον δεν πληρούνται οι προϋποθέσεις για την εν λόγω κατ' αναλογίαν εφαρμογή, να θεωρηθεί ότι στα πλαίσια του κανονισμού 1380/75 υπήρχε βούληση να επιρριφθεί στον εισαγωγέα ο κίνδυνος καταστροφής του εμπορεύματος κατά τη διάρκεια του ταξιδιού καθόσον αφορά την καταβολή των αντισταθμιστικών ποσών που χορηγούνται κατά την εισαγωγή. Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι, εάν προτιμηθεί η τρίτη αυτή λύση, στην περίπτωση κατά την οποία έχει συναφθεί μεταξύ των ενδιαφερομένων κρατών μελών η συμφωνία στην οποία αναφέρεται το άρθρο 2 bis του κανονισμού 974/71, ο κίνδυνος απωλείας του εμπορεύματος κατά τη διάρκεια της μεταφοράς μεταβαίνει και πάλι στον πωλητή ο οποίος, λόγω της αδυναμίας του να αποδείξει ότι η εισαγωγή του εμπορεύματος πραγματοποιήθηκε, δεν μπορεί να απαιτήσει την καταβολή των νομισματικών εξισωτικών ποσών λόγω εισαγωγής από τις τελωνειακές αρχές του κράτους εξαγωγής, θα εισπράξει δε ασφαλιστική αποζημίωση ίση προς την προηγουμένως υπολογισθείσα τιμή η οποία προκύπτει μετά από αφαίρεση των εν λόγω ποσών.

3. Φρονώ ότι θα πρέπει να αποκλεισθεί η ύπαρξη στην κοινοτική έννομη τάξη γενικής αρχής που να διασφαλίζει τα συμφέροντα του φορέα μιας υποχρεώσεως προστατεύοντάς τον από κάθε δυσμενή συνέπεια που απορρέει από τη μη εκπλήρωση της εν λόγω υποχρεώσεως, όταν αυτή είναι αποτέλεσμα γεγονότος ανωτέρας βίας.

Στη νομολογία του Δικαστηρίου, κύριοι δικαστές, η έννοια της ανωτέρας βίας διαμορφώθηκε με αναφορά σε ειδικούς κανό-

νες των κανονισμών περί γεωργίας που μερικές φορές εφαρμόζονταν άμεσα και άλλοτε κατ' αναλογία. Ωστόσο, όπως παρατήρησα στις προτάσεις μου της 5ης Δεκεμβρίου 1979 στις υποθέσεις Ferriera Valsabbia και λοιποί, δεν έχει αποδειχθεί η ύπαρξη γενικής αρχής από την οποία να συνάγεται μία έννοια ανωτέρας βίας με ενιαίο περιεχόμενο εφαρμοστέα σε όλους τους τομείς του κοινοτικού δικαίου. Η απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1968 στην υπόθεση 4/68 Schwarzwaldmilch (Raccolta 1968, σ. 550, 562) αναγνώρισε πράγματι ότι «η έννοια της ανωτέρας βίας δεν έχει ταυτόσημο περιεχόμενο στους διαφόρους κλάδους του δικαίου και στους διαφόρους τομείς όπου εφαρμόζεται» και ότι η «σημασία της εν λόγω εννοίας θα πρέπει να καθορίζεται ανάλογα με το νομικό πλαίσιο στο οποίο η ανωτέρα βία πρόκειται να επιφέρει τα αποτελέσματά της». Στην απόφαση της 30ής Ιανουαρίου 1974 επί της υποθέσεως 158/73, Kampffmeyer (Raccolta 1974, σ. 101), το Δικαστήριο υπενθύμισε και πάλι τη διαπίστωση περί του μεταβλητού περιεχομένου της εννοίας της ανωτέρας βίας αναφέροντας ότι η σημασία της εν λόγω εννοίας «θα πρέπει να καθορίζεται σε συνάρτηση με το νομικό πλαίσιο εντός του οποίου η ανωτέρα βία πρόκειται να επιφέρει τα αποτελέσματά της». Τέλος, η απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 1978 επί της υποθέσεως 68/77, IFG (Raccolta 1978, σ. 353), υπενθύμισε ότι οι έννομες τάξεις των κρατών μελών γνωρίζουν τη δυνατότητα παρεκκλίσεων λόγω ανωτέρας βίας, αλλά μόνο σε πλαίσια και έννομες σχέσεις που αυτές καθορίζουν.

Επομένως, η νομολογία του Δικαστηρίου τείνει, κύριοι δικαστές, να αποκλείσει την ύπαρξη γενικής αρχής ως προς την ανωτέρα βία και εξακολουθώ να πιστεύω ότι δεν υπάρχει βάσιμος λόγος να υιοθετηθεί διαφορετική άποψη. Το γεγονός ακριβώς ότι ορισμένοι κανόνες παραγώγου δικαίου προβλέπουν, σε σχέση με ειδικές καταστάσεις, παρεκκλίσεις λόγω ανωτέρας βίας, δείχνει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης εκκίνησε από την πεποίθηση ότι δεν υπάρχει σχετική εφαρμοστέα γενική αρχή. Πρέπει να προστεθεί ότι σε ορισμένες περιπτώσεις γίνεται επίκληση της ανωτέρας βίας προκειμένου ο φορέας της υποχρεώσεως να αποφύγει την κύρωση που συνεπάγεται η μη τήρηση της εν λόγω υποχρεώσεως· σε άλλες περιπτώσεις, προκειμένου να καταστεί δυνατό στον εν λόγω φορέα να τύχει και αυτός ενός πλεονεκτήματος το οποίο κανονικά παρέχεται υπό τον όρο της τηρήσεως της υποχρεώσεως. Από τα ανωτέρω καταδεικνύεται η ποικιλία των λειτουργιών που επιτελεί η παρέκκλιση λόγω ανωτέρας βίας, η ποικιλία δε αυτή συμβάλλει στο να εξηγηθεί η μη διαμόρφωση γενικής αρχής.

4. Έρχομαι τώρα στην εξέταση της δεύτερης από τις τρεις δυνατές λύσεις που προεκτέθηκαν. Αφορά το ζήτημα εάν μπορεί να εφαρμοστεί κατ' αναλογία ως προς τα νομισματικά εξισωτικά ποσά η διάταξη η οποία προβλέπει σε σχέση με τις επιστροφές λόγω εξαγωγής για τα γεωργικά προϊόντα, ότι ο εξαγωγέας μπορεί να επιτύχει την καταβολή τους χωρίς να χρειάζεται να προσκομίσει απόδειξη περί της εισαγωγής στην τρίτη χώρα προορισμού όταν το εμπόρευμα απολεσθεί κατά τη διάρκεια της μεταφοράς συνεπεία επελεύσεως γεγονότος ανωτέρας βίας (άρθρο 6 του προαναφερθέντος κανονισμού 192/75 της Επιτροπής).

Το Δικαστήριο έχει εξετάσει σε διάφορες περιπτώσεις τη δυνατότητα κατ' αναλογίαν εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων κατά τους οποίους η μη εκπλήρωση ορισμένων υποχρεώσεων έναντι της δημοσίας αρχής που οφείλεται σε λόγους ανωτέρας βίας δεν μπορεί να αποβεί εις βάρος του μη εκπληρούντος τις υποχρεώσεις του εμπόρου. Ιδίως η απόφαση της 24ης Ιουνίου 1970 επί της υποθέσεως 73/69, Oehlmann κατά Hauptzollamt Münster (Raccolta 1970, σ. 467), δέχθηκε τη δυνατότητα αυτή σε επίπεδο αρχής αποκλείοντάς τη στη συνέ-

χεια in concreto λόγω της σημαντικής διαφοράς που υφίστατο μεταξύ των δύο εξεταζομένων καταστάσεων. Περαιτέρω, η απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 1975 επί της υποθέσεως 64/74, Reich κατά Hauptzollamt Landau (Raccolta 1975, σ. 261) εφήρμοσε κατ' αναλογία επί του συστήματος εισφορών τη διάταξη περί ανωτέρας βίας που περιέχεται στο άρθρο 8, παράγραφος 3, του κανονισμού 87 της Επιτροπής, της 25ης Ιουλίου 1962, δεχόμενο ότι «η εκ των προτέρων καθορισθείσα εισφορά σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 31/63 του Συμβουλίου, για ορισμένη εισαγωγή αραβοσίτου προερχομένου από κράτος μέλος εξακολουθεί να ισχύει για την εν λόγω εισαγωγή, ακόμη και αν η τελευταία δεν πραγματοποιηθεί κατά τη διάρκεια του μήνα που αναφέρεται στην αίτηση για τη χορήγηση πιστοποιητικού, εφόσον η σχετική καθυστέρηση δεν μπορεί να αποδοθεί στη συμπεριφορά του εισαγωγέα ή σε γεγονότα που είναι δυνατόν υπό κανονικές συνθήκες να προβλεφθούν, αλλά οφείλεται σε γεγονότα ανωτέρας βίας, σαν αυτά στα οποία αναφέρεται το άρθρο 8, παράγραφος 3, του κανονισμού 87/62».

Τέλος, πιο πρόσφατα το Δικαστήριο είχε την ευκαιρία να εφαρμόσει κατ' αναλογία το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 192/75, περί των επιστροφών κατά την εξαγωγή επί του θέματος των εξισωτικών ποσών προσχωρήσεως. Η απόφαση της 11ης Ιουλίου 1978, στην υπόθεση 6/78, Union française des céréales κατά Hauptzollamt Hamburg-Jonas (Raccolta 1978, σ. 1675), δέχθηκε πράγματι ότι σε περίπτωση εφαρμογής του άρθρου 5, παράγραφος 2, του κανονισμού 269/73 της Επιτροπής, το οποίο εξαρτά την καταβολή των αντισταθμιστικών ποσών προσχωρήσεως από την απόδειξη πραγματοποιήσεως των διατυπώσεων εισαγωγής, θα πρέπει να θεωρείται ότι εφαρμόζεται αναλόγως το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 192/75, υπό την έννοια ότι, εφόσον το εμπόρευμα που εξάγεται από ένα από τα κράτη μέλη καταγωγής σε ένα νέο κράτος μέλος καταστραφεί κατά τη διάρκεια της μεταφοράς συνεπεία επελεύσεως γεγονότων που στοιχειοθετούν περίπτωση ανωτέρας βίας, ο εξαγωγέας έχει αξίωση λήψεως των αυτών εξισωτικών ποσών με εκείνα που θα εισέπραττε εάν το εμπόρευμα έφθανε στον προορισμό του και, κατά συνέπεια, είχαν πραγματοποιηθεί οι διατυπώσεις εισαγωγής στον τόπο προορισμού. Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα αυτό στηριζόμενο κυρίως στην αρχή της κοινοτικής προτιμήσεως, η οποία έπρεπε να εξασφαλίζεται κατά τη διεξαγωγή του εμπορίου μεταξύ της Κοινότητας στην αρχική της σύνθεση και των νέων κρατών μελών πριν από την πλήρη ενσωμάτωση των τελευταίων στην κοινή οργάνωση της αγοράς των γεωργικών προϊόντων. Έκρινε ότι, σε περίπτωση καταστροφής του εμπορεύματος κατά τη διάρκεια της μεταφοράς λόγω επελεύσεως γεγονότος ανωτέρας βίας, ο εξαγωγέας θα υφίστατο πραγματική ζημία εάν τα εξισωτικά ποσά προσχωρήσεως δεν του καταβάλλονταν, δεδομένου ότι η υπέρ του αγοραστού ασφάλεια σύμφωνα με τη σύμβαση «cif» θα κάλυπτε μόνο την αξία του εμπορεύματος επί τη βάσει των τιμών που θα ίσχυαν στη χώρα εισαγωγής και όχι βάσει των υψηλοτέρων κοινών τιμών που θα ίσχυαν στη χώρα εξαγωγής.

Προκειμένου να διαπιστωθεί εάν δικαιολογείται η χρήση για άλλη μια φορά του άρθρου 6 του κανονισμού 192/75 με την επέκταση, κατ' αναλογία, της δυνατότητας παρεκκλίσεων για λόγους ανωτέρας βίας στον τομέα των νομισματικών εξισωτικών ποσών, νομίζω ότι ενδείκνυται να ξεκινήσω συγκρίνοντας τους σκοπούς οι οποίοι επιδιώκονται με τις επιστροφές κατά την εξαγωγή, τα εξισωτικά ποσά προσχωρήσεως και τα νομισματικά εξισωτικά ποσά.

Όπως είχα την ευκαιρία να επισημάνω στις προτάσεις μου επί της υποθέσεως 6/78, Union française des céréales (Raccolta 1978, σ. 1687), οι επιστροφές σκοπό έχουν να «κα-

λύψουν τις διαφορές μεταξύ των χρηματιστηριακών και εξωχρηματιστηριακών τιμών των προϊόντων εντός της Κοινότητας και αυτών της παγκόσμιας αγοράς» (βλ. την πρώτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 139/67 του Συμβουλίου της 21ης Ιουνίου 1967)· προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός, κρίνεται αναγκαίο «να προβλέπεται διαφοροποίηση του ποσού των επιστροφών ανάλογα με τον προορισμό των προϊόντων σε συνάρτηση τόσο προς την απόσταση των χωρών προελεύσεως από τις αγορές της Κοινότητας όσο και προς τους ειδικούς όρους εισαγωγής των εν λόγω χωρών προελεύσεως» (βλ. την πέμπτη αιτιολογική σκέψη του προαναφερθέντος κανονισμού). Με λίγα λόγια, όπως διευκρινίζει στην αιτιολογία του ο κανονισμός 87 του Συμβουλίου, της 13ης Ιανουαρίου 1975, «η επιστροφή αποτελεί μέσο που επιτρέπει τη συνέχιση των εξαγωγών δημητριακών προς τρίτες χώρες».

Όσον αφορά τα εξισωτικά ποσά προσχωρήσεως, θεσπίστηκαν από την Πράξη περί των όρων προσχωρήσεως και των προσαρμογών των Συνθηκών. Τα άρθρα 51 και 52 της εν λόγω Πράξεως δέχονται για τα νέα κράτη μέλη, κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, επίπεδο τιμών για τα γεωργικά προϊόντα διαφορετικό από εκείνο των κοινών τιμών· η διαφορά αυτή επιπέδου διορθώνεται χάρη σε ένα σύστημα αντισταθμιστικών ποσών το οποίο εφαρμόζεται στο εμπόριο των νέων κρατών μελών με την Κοινότητα στην αρχική σύνθεσή της. Ο μηχανισμός αυτός, όπως αναφέρεται στην αιτιολογία του κανονισμού 229/73, σκοπό έχει να εξασφαλίσει την κυκλοφορία των προϊόντων υπό ικανοποιητικές συνθήκες παρά τη διαφορά στο επίπεδο των τιμών.

Τα νομισματικά εξισωτικά ποσά, τέλος, θεσπίστηκαν προκειμένου να εξομαλύνουν τις ανισορροπίες που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας μεταξύ των νομισμάτων των κρατών μελών. Είναι γνωστό ότι, μετά την υποτίμηση του γαλλικού φράγκου το 1969, οι συντελεστές μετατροπής που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο της κοινής γεωργικής πολιτικής για τη διαμόρφωση των ενιαίων τιμών που καθορίζονται σε εθνικό νόμισμα δεν αντιστοιχούν πλέον στις τιμές που ισχύουν για τα εθνικά νομίσματα στην αγορά συναλλάγματος. Το σύστημα των νομισματικών εξισωτικών ποσών που θεσπίστηκε με τον κανονισμό 974/71 σκοπό έχει να εξουδετερώσει τις επιπτώσεις που ενδέχεται να έχουν για τη γεωργική πολιτική οι εξωτερικοί νομισματικοί παράγοντες οι οποίοι διαταράσσουν την αντιστοιχία μεταξύ των τιμών μετατροπής που χρησιμοποιούνται στην κοινή γεωργική πολιτική και των τιμών που ισχύουν στην αγορά συναλλάγματος. Προς επίτευξη του σκοπού αυτού, καθορίζεται ένα νομισματικό εξισωτικό ποσό για το νόμισμα κάθε κράτους μέλους προκειμένου να αντισταθμίζει τις διαφορές μεταξύ των τιμών των διαφόρων νομισμάτων. Επομένως, οι τρεις μηχανισμοί που περιέγραψα εν συντομία αποβλέπουν σε διαφορετικούς τεχνικούς σκοπούς αλλά, πέραν της διαφοράς αυτής — η οποία αντανακλά την ειδική λειτουργία καθενός απ' αυτούς —, παρουσιάζουν ένα κοινό χαρακτηριστικό που έχει αποφασιστική σημασία· και οι τρεις έχουν πράγματι ως σκοπό να επιτρέψουν την κυκλοφορία των γεωργικών προϊόντων (μεταξύ, αντίστοιχα, της Κοινότητας και των τρίτων χωρών, των αρχικών κρατών μελών και των νέων κρατών μελών καθώς και στις σχέσεις μεταξύ κρατών μελών εν γένει) καταργώντας τα εμπόδια τα οποία έχουν σχέση με τις διαφορές μεταξύ των τιμών που ισχύουν στις διάφορες αγορές και εκφράζονται σε εθνικό νόμισμα, εμπόδια τα οποία θα είχαν δυσμενείς επιπτώσεις στο εμπόριο των εν λόγω προϊόντων και, κατά συνέπεια, θα έθεταν σε κίνδυνο την αποτελεσματική λειτουργία της κοινοτικής γεωργικής πολιτικής.

Η ύπαρξη του βασικού αυτού κοινού στοιχείου αποτελεί έναν πρώτο παράγοντα που

ωθεί στην αναγνώριση της δυνατότητας χρησιμοποιήσεως της μεθόδου της αναλογίας, όχι μόνο (όπως ήδη δέχθηκε το Δικαστήριο) μεταξύ της ρυθμίσεως που αφορά τις επιστροφές και εκείνης που αφορά τα εξισωτικά ποσά προσχωρήσεως, αλλά και μεταξύ της ρυθμίσεως περί επιστροφών και της ρυθμίσεως περί νομισματικών εξισωτικών ποσών.

Από την εξέταση της ειδικής λειτουργίας των νομισματικών εξισωτικών ποσών μπορεί να συναχθεί ένας περαιτέρω λόγος για την εφαρμογή του κανόνα περί παρεκκλίσεως λόγω ανωτέρας βίας. Αναφέρθηκε, πράγματι, ότι τα νομισματικά εξισωτικά ποσά σκοπό έχουν να προστατεύσουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο των γεωργικών προϊόντων από τις επιπτώσεις των διακυμάνσεων των εθνικών νομισμάτων. Όμως, αν ο πωλητής δεν μπορούσε, σε περιπτώσεις σαν αυτή που εξετάζεται εν προκειμένω, να εισπράξει τα νομισματικά εξισωτικά ποσά που χορηγούνται κατά την εισαγωγή, θα υφίστατο, χωρίς δική του υπαιτιότητα, ζημία συνδεόμενη αιτιωδώς ακριβώς με τις διακυμάνσεις των εθνικών νομισμάτων. Στην περίπτωση αυτή, το σύστημα των νομισματικών εξισωτικών ποσών δεν θα επετύγχανε τα αποτελέσματα στα οποία αποσκοπούσε η θέσπισή του.

5. Ωστόσο, προτού γίνει δεκτή η ανάγκη προσφυγής στη μέθοδο της αναλογίας στη συγκεκριμένη περίπτωση, ενδείκνυται να γίνει ένα περαιτέρω βήμα και να εξεταστούν οι ειδικές καταστάσεις στις οποίες αναφέρονται οι κανονισμοί 192 και 1380 του 1975, προκειμένου να ελεγχθεί εάν οι εν λόγω καταστάσεις, πέραν του ότι εντάσσονται σε ένα γενικό πλαίσιο που ανταποκρίνεται σε ορισμένους κοινούς στόχους, παρουσιάζουν επιπλέον επαρκείς και σημαντικές ομοιότητες.

Το άρθρο 6 του κανονισμού 192 που προαναφέρθηκε εξαρτά την καταβολή των επιστροφών από την απόδειξη πραγματοποιήσεως της εισαγωγής του εμπορεύματος στην τρίτη χώρα προορισμού, οσάκις υφίστανται σοβαρές αμφιβολίες ως προς τον πραγματικό προορισμό του προϊόντος ή όταν το προϊόν είναι επιδεκτικό επανεισαγωγής στην Κοινότητα συνεπεία της διαφοράς μεταξύ του ύψους της εφαρμοζομένης επιστροφής στο εξαγόμενο προϊόν και της (κατώτερης) δασμολογικής επιβάρυνσης που ισχύει για την ίδια κατηγορία προϊόντων κατά την εισαγωγή τους στο κοινοτικό έδαφος. Μία ανάλογη διάταξη περιέχεται στο άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 1380/75 σε σχέση με τα νομισματικά εξισωτικά ποσά. Σκοπός των δύο διατάξεων είναι να αποφευχθούν οι απάτες: με τον κανονισμό 192 ο κοινοτικός νομοθέτης επιδιώκει να αποτρέψει την επάνοδο του εξαχθέντος προϊόντος στην Κοινότητα μετά την είσπραξη των επιστροφών· όσον αφορά δε τον κανονισμό 1380, σκοπό έχει, παράλληλα, να εμποδίσει τη μεταγενέστερη εισαγωγή σε διαφορετικό κράτος προϊόντος που έχει εξαχθεί προς κράτος μέλος, μετά την είσπραξη των αντισταθμιστικών ποσών που έχουν καθοριστεί για το κράτος για το οποίο προοριζόταν το εμπόρευμα (η ενέργεια αυτή ήταν συμφέρουσα αν το αντισταθμιστικό ποσό για την εμφανιζόμενη ως χώρα προς την οποία θα γινόταν η εξαγωγή ήταν ανώτερο εκείνου που θα είχε καθοριστεί για τη χώρα του πραγματικού προορισμού).

Κατά συνέπεια, είναι σαφές ότι οι κανονισμοί 192 και 1380 (καθώς επίσης και ο κανονισμός 269/73 περί των αντισταθμιστικών ποσών προσχωρήσεως) εξαρτούν την είσπραξη των επιχορηγήσεων από την πραγματική εισαγωγή στη χώρα προορισμού προκειμένου να επιτύχουν το αυτό αποτέλεσμα, δηλαδή να αποτρέψουν τις απάτες.

Θα πρέπει τώρα να αναρωτηθούμε σε ποια λογική ανταποκρίνεται ο κανόνας περί παρεκκλίσεως για λόγους ανωτέρας βίας που προβλέπεται από το άρθρο 6 του κανονισμού 192. Προφανώς, ο κοινοτικός νομοθέτης έκρινε ότι η απώλεια του εμπορεύματος συνεπεία της επελεύσεως περιπτώσεως ανωτέρας βίας εξαλείφει τον κίνδυνο απατηλής επανόδου των εξαχθέντων εμπορευμάτων στο κοινοτικό έδαφος και, συνεπής προς την άποψη αυτή, εξομοίωσε την καταστροφή του εμπορεύματος που οφείλεται στην επέλευση γεγονότων που θεωρείται ότι στοιχειοθετούν περίπτωση ανωτέρας βίας κατά τη διάρκεια της μεταφοράς, προς πραγματική εισαγωγή. Μία καθ' όλα όμοια κατάσταση μπορεί επίσης να ανακύψει σε σχέση με την καταβολή των εξισωτικών ποσών προσχωρήσεως και, σε μία τέτοια περίπτωση, το Δικαστήριο έκρινε ήδη ότι έπρεπε να εφαρμόσει αναλόγως τη διάταξη περί ανωτέρας βίας. Δεν υπάρχει, όμως, καμία αμφιβολία ότι η απώλεια του εμπορεύματος συνεπεία επελεύσεως γεγονότων που στοιχειοθετούν περίπτωση ανωτέρας βίας μετά την εξαγωγή εξαλείφει επίσης τους κινδύνους απάτης όσον αφορά τα νομισματικά εξισωτικά ποσά, ούτως ώστε δεν θα υπήρχε κανένας λόγος να μην καταβληθεί το μέρος αυτό των εξισωτικών ποσών το οποίο χρησιμεύει για την αντιστάθμιση των επιπτώσεων των διακυμάνσεων των εθνικών νομισμάτων που υπερβαίνουν το επίπεδο «ουδετερότητας» και το οποίο κατά κανόνα καταβάλλεται από τις αρχές του κράτους εισαγωγής.

Η σκέψη αυτή οδηγεί στη διαπίστωση της ανάγκης επεκτάσεως της εφαρμογής, και στο σύστημα των νομισματικών εξισωτικών ποσών, του κανόνα περί αποκλίσεως για λόγους ανωτέρας βίας που προβλέπεται από το άρθρο 6 του κανονισμού 192 σε σχέση με τις επιστροφές κατά την εξαγωγή. Περαιτέρω, φρονώ ότι δεν χρησιμεύει σε τίποτα η επίκληση, δίκην αντεπιχειρήματος, του κινδύνου να οδηγήσει και η εφαρμογή του κανόνα περί απαλλαγής για λόγους ανωτέρας βίας σε απάτες. Η ανησυχία αυτή, την οποία επικαλείται η Επιτροπή, δεν θα έπρεπε, κατά την άποψή μου, να κλονίσει τα επιχειρήματα που αναπτύχθηκαν και τα οποία οδήγησαν στη διαπίστωση της υπάρξεως κενού στον κανονισμό 1380 και της ανάγκης καλύψεώς του με τη βοήθεια ενός άλλου κανόνα ο οποίος προβλέπεται για απολύτως ανάλογη περίπτωση.

6. Περαιτέρω, θεωρώ χρήσιμο να υπογραμμίσω τις ομοιότητες που υφίστανται ως προς τις λεπτομέρειες εφαρμογής μεταξύ του συστήματος επιστροφών και του συστήματος των νομισματικών εξισωτικών ποσών. Ο κανονισμός 1380/75 της Επιτροπής που αναφέρεται στο σύστημα των εξισωτικών ποσών περιέχει στην πραγματικότητα μία ολόκληρη σειρά κανόνων οι οποίοι χαρακτηρίζουν το σύστημα των επιστροφών κατά την εξαγωγή. Ειδικότερα:

α) Το άρθρο 8, προκειμένου να προσδιορίσει το ύψος του καταβλητέου εξισωτικού ποσού, ορίζει τον τρόπο κατά τον οποίο πρέπει να προσδιορίζεται η ημέρα εξαγωγής και οι όροι, η εκπλήρωση των οποίων επιτρέπει να θεωρηθεί ότι έχουν πραγματοποιηθεί οι τελωνειακές διατυπώσεις εξαγωγής.

Η εν λόγω διάταξη αντιστοιχεί κατά λέξη στη διάταξη του άρθρου 2 του κανονισμού 192/75 που προαναφέρθηκε, περί των επιστροφών κατά την εξαγωγή.

β) Το άρθρο 10, παράγραφος 1, βρίσκεται με τη σειρά του ουσιαστικά σε αντιστοιχία προς το άρθρο 4, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 192/75 της Επιτροπής. Ορίζει ότι η καταβολή του νομισματικού εξισωτικού ποσού που χορηγείται κατά την εξαγωγή εξαρτάται από την προσκόμιση της αποδείξεως ότι το προϊόν για

το οποίο εκπληρώθηκαν οι εξαγωγικές τελωνειακές διατυπώσεις εξήλθε του γεωγραφικού εδάφους του κράτους μέλους στο οποίο ενεργήθηκαν αυτές οι διατυπώσεις.

Αξίζει σχετικά να υπενθυμίσω αυτό που ήδη υπογράμμισα στις προτάσεις μου επί της υποθέσεως Union française des céréales, ότι, δηλαδή, έχει μεγάλη σημασία το γεγονός ότι «έτσι, τα δύο υπό κρίση συστήματα φαίνεται ότι εκκινούν από την άποψη ότι η εξαγωγή του προϊόντος αποτελεί τη βασική προϋπόθεση για τη χορήγηση της επιστροφής και του εξισωτικού ποσού» (εξισωτικού ποσού προσχωρήσεως ή συνήθους νομισματικού εξισωτικού ποσού).

γ) Η παράγραφος 2 του άρθρου 10 όριζε εξάλλου ότι η καταβολή του νομισματικού εξισωτικού ποσού που εχορηγείτο κατά την εξαγωγή εξηρτάτο από την προσκόμιση αποδείξεως εκπληρώσεως των τελωνειακών διατυπώσεων εισαγωγής και εισπράξεως δασμών και φορολογικών επιβαρύνσεων ισοδυνάμου αποτελέσματος. Η τελευταία αυτή προϋπόθεση δεν ισχύει πλέον, δεδομένου ότι κατά τα άρθρα 32 και 36 της Πράξεως Προσχωρήσεως, οι δασμοί και οι φορολογικές επιβαρύνσεις ισοδυνάμου αποτελέσματος δεν επιτρέπεται να εισπράττονται πλέον μετά την 1η Ιουλίου 1987. Κατά το σήμερα ισχύον περιεχόμενό του, ο εν λόγω κανόνας βρίσκεται σε αντιστοιχία με το άρθρο 6 του κανονισμού 192, το οποίο επίσης θέτει ως προϋπόθεση καταβολής της επιστροφής την εισαγωγή του προϊόντος σε τρίτη χώρα, αν και μόνο στις δύο περιπτώσεις που αναφέρει το εν λόγω άρθρο.

7. Τέλος, επιχείρημα υπέρ του βασίμου της ανάλογης εφαρμογής του κανόνα περί ανωτέρας βίας μπορεί να αντληθεί στην προκειμένη περίπτωση (όπως συνέβη και στην περίπτωση της υποθέσεως Union française de céréales, επί της οποίας εκδόθηκε η προαναφερθείσα απόφαση της 1ης Ιουλίου 1978) με βάση την αρχή της κοινοτικής προτιμήσεως. Υπενθυμίζω σχετικά ότι η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας και το Ηνωμένο Βασίλειο έχουν συνάψει συμφωνία, κατά το άρθρο 2 bis του κανονισμού 974, κατά την οποία η καταβολή των εξισωτικών ποσών, ακόμη και κατά το μέρος που αφορά την εισαγωγή, εξασφαλίζεται από τις αρχές του κράτους εξαγωγής. Κατά συνέπεια, αν στην προκειμένη περίπτωση ή σε παρόμοιες περιπτώσεις δεν εφαρμοζόταν ο κανόνας περί παρεκκλίσεως λόγω ανωτέρας βίας, οι αρχές του κράτους εξαγωγής δεν θα κατέβαλλαν τα εξισωτικά ποσά λόγω εισαγωγής, με συνέπεια ο πωλητής — ο οποίος, κατά τα εμπορικά συναλλακτικά ήθη, πώλησε βάσει συμβάσεως με ρήτρα cif — να εισπράξει από την ασφαλιστική εταιρία μόνο την αξία του εμπορεύματος κατά τον υπολογισμό της οποίας λήφθηκε υπόψη το πρόσθετο εισόδημα από τα εξισωτικά ποσά λόγω εισαγωγής. Αυτό θα οδηγούσε σε πραγματική ζημία και, προκειμένου να την αποφύγουν, οι πωλητές θα έπρεπε να συνάπτουν στο μέλλον σύμβαση ασφαλίσεως ad hoc· αυτό θα προκαλούσε αύξηση των δαπανών και αντίστοιχη αύξηση των τιμών. Αντίθετα, η κατάσταση των πωλητών τρίτων χωρών που εξάγουν προς την κοινοτική ζώνη είναι εντελώς διαφορετική. Αυτοί ασφαλίζουν τα εμπορεύματα βάσει της τιμής που ισχύει στην παγκόσμια αγορά, η οποία είναι χαμηλότερη της κοινοτικής τιμής, το γεγονός δε ότι μπορούν να εξοικονομούν τα έξοδα ασφαλίσεως αντικατοπτρίζεται στο επίπεδο των τιμών που εφαρμόζουν, για το λόγο δε αυτό θεωρώ ότι είναι λογικό να γίνεται ανάλογη εφαρμογή προκειμένου να αποφεύγονται τέτοιες στρεβλώσεις του ανταγωνισμού προς βλάβη του ενδοκοινοτικού εμπορίου.

Δεν πιστεύω ότι η διαφορά αυτή στις δαπάνες ασφαλίσεως μπορεί να θεωρηθεί, όπως φαίνεται να υποστηρίζει η Επιτροπή — ως

εκδήλωση της «φυσιολογίας» του συστήματος. Στην πραγματικότητα, ικανοποιητική απάντηση στη φαινομενική αυτή αντίφαση μπορεί να βρεθεί ακριβώς μέσα στο σύστημα, με τη βοήθεια της εφαρμογής του κανόνα περί ανωτέρας βίας.

8. Ενόψει όλων των σκέψεων που προηγήθηκαν, τελειώνω προτείνοντας στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα που υποβλήθηκε από το Finanzgericht του Αμβούργου με Διάταξη της 20ής Φεβρουαρίου 1979 ως εξής:

Η διάταξη του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 192 της Επιτροπής, της 17ης Ιανουαρίου 1975, κατά την οποία, σε περίπτωση καταστροφής του εξαχθέντος εμπορεύματος κατά τη διάρκεια της μεταφοράς συνεπεία επελεύσεως περιπτώσεως ανωτέρας βίας, επιτρέπεται η καταβολή των επιστροφών λόγω εξαγωγής, κατά παρέκκλιση από τον κανόνα που θέτει ως προϋπόθεση να έχει εισαχθεί το εμπόρευμα σε τρίτη χώρα, πρέπει να εφαρμόζεται αναλόγως και για τα νομισματικά εξισωτικά ποσά. Κατά συνέπεια, στο άρθρο 11, παράγραφος 2, του κανονισμού 1380 της Επιτροπής, της 29ης Μαΐου 1975, θα πρέπει να αποδοθεί η έννοια ότι όταν το νομισματικό εξισωτικό ποσό που χορηγείται κατά την εισαγωγή πρέπει να καταβληθεί από το κράτος εξαγωγής καθώς και από το κράτος εισαγωγής, δυνάμει του άρθρου 2, στοιχείο α, του κανονισμού 974 του Συμβουλίου, της 12ης Μαΐου 1971, και το εξαχθέν εμπόρευμα απολεσθεί κατά τη διάρκεια της μεταφοράς συνεπεία επελεύσεως περιπτώσεως ανωτέρας βίας, ο εξαγωγέας έχει αξίωση για καταβολή του προαναφερθέντος εξισωτικού ποσού που θα ισούται με εκείνο το οποίο θα μπορούσε να αξιώσει αν το εμπόρευμα είχε φθάσει στο κράτος μέλος προορισμού και είχε εκτελωνιστεί κανονικά.